Lakivaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa HE 175/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eurooppalaista sähköisten todisteiden esittämismääräystä ja säilyttämismääräystä koskevaksi lainsäädännöksi

1 Yleistä

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijan kuulemista 5.12.2025 pidettävään lakivaliokunnan kokoukseen.

2 Poliisihallituksen kommentit hallituksen esitykseen

2.1 Pyynnöistä ja prosessista yleisesti

Yleisesti hallituksen esitykseen sekä siihen liittyvään EU asetukseen voi todeta, että niitä on pidettävä kannatettavina. Sähköisessä muodossa oleva tiedon määrä on kasvanut merkittävästi ja sen saatavuuteen rikosprosessin todistusaineistoksi on liittynyt haasteita jo useiden vuosien ajan. Ns. e-evidence asetuksen tavoitteet ovat erittäin kannatettavia ja oikein toteutuessaan voivat mahdollistaa sähköisen todistusaineiston nykyistä paremman saatavuuden sekä vaikuttaa todistusaineiston toimittamisen luotettavuuteen ja nopeuteen. Poliisi käsittelee nykyisin Keskusrikospoliisin arvion mukaan vuosittain pelkästään Suomesta lähetettäviä tietopyyntöjä yli 4000 kappaletta, joten asiassa on työmäärällisesti kyse merkittävästä resurssien käytöstä.

Samalla kun asetuksessa säädetyt menettelytavat tuovat velvollisuuksia palveluntarjoajille, niin se tulee merkittävästi muuttamaan lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten toimintaa. Nykyisin poliisin esimerkiksi internetin palveluntarjoajille tekemät tietopyynnöt ovat valtaosin sellaisia, jotka poliisi on voinut tehdä itsenäisesti esimerkiksi jonkun internetin palvelua käyttäneen henkilön tiedon saamiseksi. Vaikka menettely on perustunut vapaaehtoisuuteen ja siihen on liittynyt toisinaan epävarmuuksia, niin vakiintuneet käytännöt ja hyvä yhteistyö internetin suurimpien palveluntarjoajien kanssa on varmistanut tietopyyntöjen hyvän laadun sekä prosessin joutuisuuden ja oikeusvarmuuden. Uuden lainsäädännön myötä prosessi tiedon saamiseksi tulee edellyttämään poliisin tekemää pyyntöä syytäjille. Pyyntöjen käsittelyn prosessi käyttäen tarkoitukseen suunniteltua hajautettua tietojärjestelmää sekä pyyntöjen kääntäminen vastaanottajan vaatimille kielille tekee tietojen pyytämisestä aiempaa raskaamman prosessin.

Ei ole myöskään täysin selvää, kuinka jatkossa tullaan toimimaan sellaisissa tapauksissa, joissa kyse ei ole rikoksen selvittämisestä vaan esimerkiksi ihmisten henkeä ja

terveyttä uhkaavan tapahtuman estämisestä. Keskusrikospoliisi on myös aiemmassa lausunnossaan hallituksen esityksen luonnokseksi kiinnittänyt huomiota siihen, että ei ole myöskään selvää, kuinka toimitaan sellaisten palveluntarjoajien kanssa, jotka jäävät asetuksen ja direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle.

2.2 Esitetyn lain säännöskohtaiset perustelut

1 §:ssä säädetään niistä toimivaltaisista viranomaisista, jotka voivat antaa eurooppalaisen esittämismääräyksen. Kuten edellä yleisessä osassa todettiin, niin toimintatapa alempien tietoluokkien kanssa tulee muuttumaan merkittävästi ja poliisi ei voi jatkossa enää esittää tietopyyntöä, vaan poliisi tekee asiassa esittämismääräyksen, jonka vahvistaa syyttäjä. Jos kyse olisi useasta tietoluokasta, niin vahvistamisen voisi tehdä myös tuomioistuin. Kiireellisissä hätätapauksissa poliisi voisi tehdä esittämismääräyksen, joka vahvistettaisiin syyttäjän toimesta viimeistään 48 tunnin kuluessa esittämismääräyksestä. Tämä tuo jonkin verran tarvittavaa joustavuutta tilanteisiin, joissa tilaajatieto tai käyttäjän tunnistamiseen liittyvä tieto olisi saatava pikaisesti. Kiireellisten hätätapausten menettely ei kuitenkaan mahdollista sijaintitiedon hankkimista poliisin tekemällä pyynnöllä, vaikka kyseessä olisi tilanne, jossa esimerkiksi rikoksentekijän sijainnilla olisi kriittisen tärkeä merkitys henkeä tai terveyttä uhkaavan teon estämiseksi. Kyseisissä tilanteissa prosessin pitkittyminen lisää riskiä sille, ettei väkivallan tekoa voida estää ennalta.

Pykälän 2. momentissa säädettäisiin syyttäjän oikeudesta toimittaa esittämismääräys silloin kun tämä toimii tutkinnanjohtajana teossa, jossa poliisimiestä epäillään rikoksesta. Tällaista syyttäjätutkinnanjohtajan tekemää esittämismääräystä ei tarvitsisi erikseen vahvistaa tapauksen syyttäjällä. Asetuksen tavoitteena on ollut toteuttaa vahvistamismenettely siten, että esittämismääräyksen tekijä, joka on olennaisesti rikoksen tutkinnassa mukana ei arvioi pyyntöä itse ja sen vuoksi poliisin tekemät esittämismääräykset vahvistetaan syyttäjän toimesta. Syyttäjän toimiessa tutkinnanjohtajana hänen roolinsa tulisi olla selkeästi tutkintaa johtava ja menettely esittämismääräyksen osalta tulisi olla vastaava kuin 1. momentissa on säädetty.

2 §:ssä säädettäisiin eurooppalaisen esittämismääräyksen antamisesta. Pykäläkohtaisissa perusteluissa on tuotu riittävällä tavalla esiin se, että tilaajatietojen n tai käyttäjän tunnistettavaksi hankittavien tietojen osalta ei ole tarvetta tehdä erillistä päätöstä niiden hankkimisesta, vaan poliisin tekemä esittämismääräys sellaisenaan vastaa poliisin asiassa tekemää päätöstä. Mikäli erillisen päätöksen tekemistä edellytettäisiin, niin sellaisella olisi tietopyyntöjen ja tulevaisuudessa esittämismääräysten osalta merkittävä resurssivaikutus poliisissa ja edellyttäisi muutoksia poliisin käyttämiin tietojärjestelmiin.

3 §:n osalta menettely säilyttämismääräyksen antamisen osalta on vastaava kuin esittämismääräyksen osalta. Esitettyyn pykälään ei ole huomauttamista, mutta tilaajatietojen sekä käyttäjän tunnistamista koskevien tietojen säilyttämistä koskeva määräys olisi toiminnallisesti sekä sen vähäisten oikeusvaikutusten vuoksi tullut säätää asetuksessa siten, ettei se vaatisi jälkikäteistä vahvistamista.

5 §:ssä säädettäisiin käyttäjälle ilmoittamisesta ja siitä poikkeamisesta. Pykälässä säädettäväksi ehdotettu ja asetuksen mahdollistava menettely käyttäjälle ilmoittamatta jättämisestä on kannatettava.

Lähtökohtaisesti esittämismääräyksestä olisi ilmoitettava käyttäjälle tekemällä esitutkintapöytäkirjaan merkintä esittämismääräyksestä tai muulla soveltuvalla tavalla. Ilmoittamisesta voisi viivyttää tai rajoittaa ilmoittamista tai jättää ilmoittaminen tekemättä rekisteröidyn oikeudet ja välttämättömyys huomioiden mm. rikosten ennalta estämiselle, selvittämiselle ja paljastamiselle aiheutuvan haitan välttämiseksi. Säädöskohtaisissa perusteluissa on tuotu riittävällä tavalla esiin ne seikat, joiden perusteella ilmoittamista voidaan rajoittaa tai jättää tekemättä.

Pykälän muotoilu ja säädöskohtaiset perustelut varmistavat osaltaan sen, että vakavien rikosten tai esimerkiksi valtiolliseen vaikuttamiseen liittyvien rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen eivät vaarannu sen vuoksi, että käyttäjälle ilmoitettaisiin tutkintatoimesta.

6 § Käyttäjälle ilmoittamisesta päättäisi määräyksen antanut viranomainen ja tuomioistuin määräyksen antaneen virkamiehen vaatimuksesta, jos kyse olisi kokonaan ilmoittamatta jättämisestä. *Asian käsittelyssä ja ratkaisemisessa tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain (806/2011) 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:n 1 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.* Perusteluissa todetaan, että asia käsiteltäisiin *kokonaan määräyksen antaneen viranomaisen vaatimuksesta*. Edellä olevaa tapaa käsitellä voi pitää hyvänä, mutta tilaajatietojen ja yksinomaan käyttäjän tunnistamiseen liittyvien tietojen osalta ilmoittamatta jättämisestä voisi päättää syyttäjä, joka toimii myös esittämis- ja säilyttämismääräysten vahvistajana ja voisi siinä yhteydessä ottaa kantaa määräyksen antajan kantaan käyttäjälle ilmoittamisesta. Tällainen menettely olisi prosessiekonomisesti perusteltua ja alimpien tietoluokkien osalta riittävällä tavalla määräyksen antajan ulkopuolisessa tarkastelussa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin käsittelyn kiireellisyydestä ja tästä säätäminen esitetyllä tavalla katsotaan Poliisihallituksessa tarpeelliseksi

10 § Eurooppalaisen esittämis- ja säilyttämismääräyksen kieli ja kääntäminen. Keskusrikospoliisi, joka poliisin osalta tuottaa käännöspalvelut, on kiinnittänyt aiemmin aiheellisesti huomiota siihen, että e-evidence asetuksen ja direktiivin myötä tarvittavien käännösten määrä tullee kasvamaan ja joissain tapauksissa asetuksessa säädetyt asiakirjat on tuotettava joissain tapauksissa kolmella kielellä. Kaikissa tietoluokissa määräykset vahvistetaan oikeusviranomaisilla ja asetuksen sekä direktiivinen oikeusperustana on nimenomaan oikeusviranomaisten yhteistyö. Pykälässä säädettävien käännösvelvoitteiden kohdentumista tulisi tarkastella lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten kesken.

13 ja 14 §:t Täytäntöönpanoviranomaisesta ja täytäntöönpanosta. 13 §:ssä poliisi säädettäisiin täytäntöönpanoviranomaiseksi. Lainsäädännössä on jonkin verran ristiriitaisuutta sen osalta, että täytäntöönpanoviranomaisena voi toimia poliisi, mutta poliisi ei voi antaa esittämis- tai säilyttämismääräyksiä edes alimpien tietoluokkien osalta. Täytäntöönpano tai siitä kieltäytyminen voivat vaatia merkittävääkin oikeudellista harkintaa ja

sen toteuttaisi pääsääntöisesti poliisi, joka ei vastaavissa lähtevissä määräyksissä voisi itsenäisesti tehdä harkintaa.

17 § Seuraamuskollegio esitettäisiin perustettavaksi Poliisihallitukseen. Asetus ei edellytä seuraamuskollegion perustamista, mutta sen perustamista on perusteltu perustuslakivaliokunnan kannalla yksittäisen virkamiehen oikeudesta määrätä korkea seuraamusmaksu. Seuraamuskollegio vastaisi laissa verkossa tapahtuvaan terroristisen sisällön levittämiseen puuttumisesta (99/2023) 3 §:ssä säädettyä seuraamuskollegiota. Tämän toiminnan resurssivaikutusta Poliisihallitukseen ei ole arvioitu ja arvion tekeminen tässä vaiheessa on haasteellista.

3 Lopuksi

Asetuksella, direktiivillä ja käsiteltävänä olevalla lainsäädännöllä on merkittäviäkin vaikutuksia lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten prosesseihin. Toiminnan muutoksella tulee väistämättä olemaan myös resurssivaikutuksia poliisiin ja varsinkin syyttäjälaitokseen, jonka tehtäviin tulee jatkossa kuulumaan tuhansien esittämis- ja säilyttämismääräysten vahvistaminen. Riittävien resurssien takaamisella voidaan pienentää riskejä sille, että aiempaa raskaammalla prosessilla olisi haitallisia vaikutuksia rikosprosessin sujuvuuteen ja tuloksellisuuteen.

Kimmo Ulkuniemi, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 04.12.2025 klo 11:00. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi